

S. 740

Vestergöthlands Hydrachnider.

Af C. J. NEUMAN.

[Meddeladt den 9 Februari 1870.]

Den ifver, hvarmed zoologien i vårt fädernesland, i synnerhet under de sista decennierna, blifvit omfattad, har gjort att numera inom systemet få ordningar finnas, som ej haft ett större eller mindre antal flitiga bearbetare. Dock återstå ännu några, som rönt en jemförelsevis ringa uppmärksamhet af våra zoologer och till dessa hör Acaridernas eller Qvalsternas. Som dessa djur förekomma temligen allmänt, både på land och i vatten, är svårt att kunna inse orsaken, hvarföre de blifvit så förbisedda. Måhända ligger den företrädesvis i den svårighet man har att undersöka deras inre organisation, enär de äro nästan fullkomligt ogenomskinliga. Oaktadt man således i andrá länder redan för lång tid tillbaka sysselsatte sig med dessa djur, är det först på sista tiden man fått någon kännedom om deras anatomi och fysiologi genom DUGÉS', VAN BENEDENS, PAGENSTECHEERS och CLAPARÉDES utmärkta arbeten. Hos oss hafva sedan LINNÉS och DE GEERS tid, så vidt jag känner, blott tvänne naturforskare, R. M. BRUZELIUS och C. H. ANDERSEN, egnat sig åt studiet af Acariderna. Den förre har afhandlat de inom Skåne förekommande Hydrachniderna ¹⁾, den senare lemnat en art- och lokal-förteckning öfver inom nämnda landskap och Småland anträffade arter af de öfriga Acaridfamiljerna ²⁾. Då LINNÉ blott kände 16 eller 17 arter verkliga Acarider, hvaribland blott en Hydrachnid, samt DE GEER till dessa lade 4 Hydrachnider och 5 andra Acarider, så har BRUZELIUS upptagit 19 arter af de förra

¹⁾ Beskrifning öfver Hydrachnider, som förekomma inom Skåne. Akad. Afh. Lund 1854.

²⁾ Öfversigt af Kongl. Vet. Akad:s Förhandlingar 1863, p. 181.

och ANDERSEN tillagt ej mindre än 116 för Sverige nya arter af de senare. Efter att hafva någon tid i Upland sysselsatt mig med undersökningar öfver Hydrachniderna, har jag under de senare åren i Vestergötland fortsatt dessa, i synnerhet under sist förflutna sommar, då Kongl. Vet.-Akad. behagat tilldela mig ett reseunderstöd af 150 Rdr.

Att till den för redogörelsens aflemnande bestämda tiden fullständigt kunna framlägga resultatet af de gjorda undersökningarna har af flera skäl varit mig omöjligt, och jag får därför nu blott, bifogande en kort reseberättelse, lemna en art- och lokalförteckning öfver de anträffade arterna för att lemna en någorlunda fullständig bild af Vestergötlands Hydrachnidfauna. *Atax crassipes* MÜLLER. Allmän i sjöar och åar med klart vatten.

A. spinipes MÜLLER, som af BRUZELIUS ¹⁾ några gånger i Skåne anträffats, har jag i Vestergötland ej funnit. Deremot erhöj jag i sjön Stråken en *Atax*-art, som utmärkte sig i synnerhet derigenom att främsta benparets 3:dje led saknade tagg. Till kroppsformen närmade den sig i öfrigt mycket *A. crassipes* men var mindre och hade äfven mörkare färgteckning.

Nesaea coccinea KOCH. Ej så sällsynt. Venern, Viken, Bottensjön m. fl. sjöar. Hannarne synas dock vara betydligt fåtaligare än honorna och hafva af mig blott anträffats i sjön Anten.

N. fuscata HERMANN. Allmän i dammar och sjöar med mindre klart vatten.

N. dubia KOCH. Sällsynt. Vettern vid Rödesund och Thorsjöhult i Undenäs.

N. luteola KOCH. Mycket sällsynt. Blott några exemplar från Venern vid Sjötorp.

N. longicornis KOCH. Allmän i Vettern vid Rödesund och Hjo (Mälaren).

Piona viridis KOCH. Af BRUZELIUS anträffad vid St. Köpinge, har i Vestergötland ej kunnat erhållas.

¹⁾ Beskrifning öfver Hydrachnider, som förekomma inom Skåne. Lund 1854.

Arrenarus tricuspidator MÜLLER. Sällsynt. Venern vid Leckö (Upl. Vitulfsbergssjön, Firet vid Upsala).

Arr. emarginator MÜLLER. Ej så sällsynt. Skara vid Brogården, Thorsjöhult, Bottensjön.

Arr. pustulator MÜLLER. Mycket sällsynt. Endast vid Thorsjöhult. (Upl. Vitulfsberg).

Honorna af denna art hafva hvarken KOCH eller BRUZELIUS anträffat. På de af mig här uppgifna lokalerna förekomma de emellertid i fullkomligt lika stort antal som hannarne och vid Vitulfsberg till och med talrikare än dessa. De äro något större, $2\frac{1}{2}$ millim. långa, 2 breda och ungefär lika höga. Kroppsformen bredt oval, framtill mer afsmalnande och med obetydlig intryckning i främre kanten; bakåt bredt afrundad med obetydlig antydning till trubbiga sidohörn. Vid hvardera af dessa står ett borst och i bak-kanten 2:ne något längre. Kroppsbetäckningen är jemn och de hos hannen förekommande knölarne saknas helt och hållet. Höfternas fördelning nästan som hos hannen. Straxt bakom 4:de höftparet ligga generationsorganerna, bestående af en temligen kort springa, omgifven af 2:ne ljusa, släta skifvor, som tillhopa bilda en cirkelformig figur. Från hvardera af dessa utgår utåt en mot spetsen afsmalnande och afrundad skifva, betäckt af små knölar. Färgen varierar från mörkt rödbrun till gulröd. Hos yngre individer synes på ryggen en ljusare linea, som saknas hos de äldre. Som de anträffats under copulation finnes intet tvifvel, att de äro honor till *Arr. pustulator*, och ej någon ny art.

Arr. albator MÜLLER. Enligt BRUZELIUS några gånger funnen i Höje å vid Lund. Af mig ej i Vestergötland anträffad.

Arr. globator MÜLLER. Sällsynt. Thorsjöhult i Udenäs. (Upl. Vitulfsberg).

Arr. tubulator MÜLLER. Af denna art har jag blott anträffat honor på några ställen, nämligen vid Brobacka nära Skara, Semsjön i Gäseneds härad och sjön Wassbotten. På alla dessa ställen sällsynt.

- Arr. versicolor* MÜLLER. Allmän i nästan alla sjöar i Västergötland.
- Midea orbiculata* MÜLLER. I Västergötland ej anträffad. Af BRUZELIUS tagen i en liten å på Sandhammaren i Skåne.
- Hygrobates rotundus* KOCH. Ej sällsynt i sjöar med klart vatten. Venern vid Leckö och Sjötorp, Viken, Skältsjön i Walle härad. (Mälaren).
- H. V brunneum* KOCH. Sällsynt. Blott funnen i ån vid Lyrestads prestgård.
- Hydrochoreutes jilipes* KOCH. Sällsynt. Blott i de större sjöarne. Venern vid Venersborg och Vettern vid Karlsborg. (Mälaren, Kungshamn).
- H. cruciger* KOCH. Ett exemplar funnet i Venern vid Venersborg Maj 1868.
- Marica musculus* KOCH. Ej så sällsynt. Hornborgasjön, Thorsjöhult, Rödesund, Skärfsjön i Walle härad. (Upl. Mälaren och Vitulfsberg).
- M. oblonga?* KOCH. Endast vid Rödesund och derstädes sällsynt. Huruvida denna art verkligen är den af KOCH beskrifna *M. oblonga*, derom är jag ännu ej fullt säker, enär den företter flera olikheter, i synnerhet genom sin temligen nedtryckta kroppsform. Måhända bör den anses såsom representant för ett nytt, *Marica* mycket närstående slägte. Tillsvidare har jag emellertid ansett mig böra upptaga den under den angifna benämningen.
- Diplodontus jilipes* DUGÉS. Ej sällsynt. Ån vid Lyrestad, Botten-sjön, Thorsjöhult samt i några sjöar i Walle härad.
- Limnesia histrionica* HERM. Blott en gång funnen i Hornborgasjön i Juli 1867.
- L. maculata* MÜLLER. Mycket allmän i nästan alla vattendrag.
- L. undulata* MÜLLER. Enligt BRUZELIUS ej sällsynt i Skåne. I Västergötland ej funnen.
- L. albella* KOCH. Endast i Semsjön i Gäseneds härad och derstädes sällsynt.

L. vitellina KOCH. Sällsynt. Vettern vid Rödesund.

L. pardina NOB. Temligen allmän i Venern vid Leckö, Vettern vid Rödesund, Bottensjön och i synnerhet i Eggbysjön i Walle härad. (Mälaren). Kroppen $1\frac{1}{2}$ millim., bredt oval och mycket hög. Labium bredast å midten, bakåt afsmalnande, afrundad, med tydlig gräns, framtill med 2:ne små flikar, hvardera med ett tydligt borst och något nedanför flikarne ett mindre å hvarje sida. Mandiblernas corpus i främre ändan något urbugtad, bakåt viggformigt afsmalnande, klon mer krökt än hos *L. histrionica*. Palperna mycket långa och tjocka, räckande till yttersta leden af främre benparet och dubbelt tjockare än detta. Deras andra led är å undre sidan försedd med en lång, framåt riktad konisk knöl, på hvilken en tagg sitter. De genitalöppningen omgifvande långa, halfmånformiga skifvorna äro mycket stora och försedda med 4 ringar hvardera, af hvilka den ena är betydligt mindre än de öfriga. Till färgen är denna art gulhvit med tydliga svartbruna fläckar, af hvilka en aflång står bakom hvardera ögonparet och en triangulär midt emellan. Dessa fläckar äro genom gulhvita streck skilda från ryggfläckarne, som äro smala och långsträckta samt å midten vanligen delade af hvita streck; längst bakåt en tvärstående fläck. Under gulhvit, mellan främre höftparen mer stötande i gult. Å ömse sidor om generationsorganerna en stor, brun fläck med hvita streck och mellan dem en hvit.

Denna art är utomordentligt liflig i sina rörelser och låter ej lätt fanga sig i det kärl, der han förvaras. Han är mycket rofgirig och jag har ofta sett honom angripa Hydrachnider, betydligt större än han sjelf.

En denna närstående art:

Limnesia marmorata NOB. har jag blott anträffat i Mälaren, men den är derstädes, i synnerhet under höstmånaderna, ej sällsynt. Något större än föregående, ej så hög, oval, bakåt dock något bredare. Labium bredast i främre kanten, bakåt af-

smalnande och utan tydlig gräns. Mandiblerna som hos föregående, corpus bakåt dock mindre tillspetsad. Palperna betydligt kortare och tunnare, räckande till midten af 1:sta benparet. 2:dra leden å undre sidan med en obetydlig, rätt utstående knöl med en mycket fin bakåt riktad tagg. Genitalskifvorna kortare, hvardera med blott 3 ringar, af hvilka den främste är mer skild från de båda öfriga. Till färgen ljusgrå med gråbruna fläckar, genomkorsade af hvita eller ljusröda streck. Dessa fläckar äro ej så tydligt skilda, som hos föregående, utan ofta sammanhängande med hvarandra. Djuret får härigenom en särdeles vacker marmorerad färgteckning. Under gråhvit med en brunaktig, aflång fläck utan hvita streck bakom 4:de parets höfter, och en dylik å hvarje sida bakom genitalöppningen med talrika hvita och rosenröda streck. Mera trög i sina rörelser än föregående och mindre rofgirig.

Hydrachna globosa DE GEER. Allmän i både rinnande och stillastående vatten.

Hydrodroma umbrata(?) K. Blott funnen vid Skara i vallgrafvarne vid Brobacka, men derstädes temligen allmän.

Den af mig härstädes funna arten afviker från den af KOCH beskrifna genom frånvaron af de tydliga svarta fläckarne. Några individer sakna helt och hållet fläckar, andra hafva dylika, men mycket otydliga. I öfriga afseenden öfverensstämmer den med KOCHS.

Eylais extendens LATR. Allmän i de flesta vattensamlingar.

Utaf de i BRUZELII afhandling beskrifna 19 arterna Hydrachnider, hafva 5 inom Vestergötland ej kunnat anträffas. Deremot hafva härstädes 15 nya arter blifvit anmärkta. Då härtill kommer en ny art från Upland, så uppgår antalet af inom Sverige funna Hydrachnid-arter till 35, ett visserligen ringa tal i jämförelse med det af KOCH för Tyskland angifna, men dels äro hos oss ännu blott 2:ne provinser mera noggrannt undersökta, dels torde de Kochska arterna till hälften kunna reduceras.

